

Prof. Ing. Dr. Josef Matějka : Pálená krytina, II. vydanie, 3. sväzok Knižovne Staviva, 880 strán, 370 obrázkov, 1950, Kčs 450.—.

Na sklonku minulého roku vyšlo z pera známeho odborníka hrubej keramiky, profesora brnenskej technicky Ing. Dr. Matějku, druhé vydanie obsiahleho diela Pálená krytina. Už sama okolnosť, že prvé vydanie z roku 1935 bolo krátko po vyjdení rozobrané a že druhé vydanie vychádza na výslovné a dávne želanie odbornej verejnosti, je najlepším dôkazom hodnoty a dôležitého poslania tohto diela, ktoré vyplnilo citeľnú medzeru v odbornej spisbe nielen domácej, ale i zahraničnej.

Profesor Matějka je z našich najlepších a najplodnejších keramických vedcov. Vyšiel zo školy profesora Kallaunera, s ktorým spolupracoval na riešení mnohých významných problémov. Tieto práce budily zaslúženú pozornosť svetovej odbornej verejnosti a širily do sveta dobrý chýr nielen československej keramiky, ale aj československej keramickej vedy. Stačí poukázať okrem iného na úspešne vypracovanú metódu racionálneho rozboru hlin, umožňujúcu súčasné stanovenie ilovitej substancie, živca, kremeňa a sľudy v hlinách, ktorá metóda pod menom Kallauner-Matějka je zaužívaná v keramických laboratóriách celého sveta.

Popri svojej všestrannej vedeckej činnosti venuje sa prof. Matějka s obľubou problémom hrubej keramiky. Jeho výskumy sa týkajú domácich tehliarskych surovín, ich hodnotenia a úpravy a výsledky bádania zverejnil v niekoľko sto odborných rozpravách menších i väčších. Jemu vlastnou húževnatosťou stará sa celé štvrtstoročie o výchovu odborných kádrov všetkých stupňov; zakladá odborný časopis Stavivo, okolo ktorého pod jeho neúnavným šéfredaktorstvom sdružuje sa celá keramická vedecká literatúra ČSR. Rubrika Hovorna (Otázky a odpovede), ktorú sám vedie, je najpopulárnejšou tribúnou i poradcom domácich odborníkov. Vedie aj Knižovňu Staviva, ktorej nákladom vyšlo už mnoho hodnotných príručiek i väčších prác. Okrem bohatej činnosti publicistickej je prof. Matějka hybnou silou normalizačnej, školskej a názvoslovnej sekcie Čs. keramickej a sklárskej spoločnosti, v ktorej funkcii zaslúžil sa v nemalej miere o rozvoj čs. keramického priemyslu, školstva a technologic.

Po nedávno vyšlej štúdií prof. Matějku Výkvěty v keramice a na stavbách (Knižovňa Staviva, sväzok 6, 1948, 540 strán), ktorú čs. odborné kruhy veľmi priaznivo prijaly, prichodí nám teraz toto ďalšie dielo o pálenej krytine.

Kniha prof. Matějku vychádza práve v období nebývalého budovateľského rozmachu v našom štáte. Popri jej všeobecne poučnom zameraní treba preto osobitne vyzdvihnúť jej poslanie ako ukazovateľa správnej cesty našej keramickej a stavebnej výroby. Hoci autor úmyselne neuvádza porovnanie pálenej škridla s iným krytinovým materiálom (str.

871), jednak o obsah i rozsah knihy je tichou, ale výřečnou demonstráciou významu a predností pálenej krytiny. Je to nevyslovený protest proti rovným strechám, stavebne-izolačne a architektonicky nie vždy dost šťastlivo riešeným; je to argumentácia proti azbestocementovej a kovovej krytine, ktoré vyžadujú drahé dovezené suroviny a sú pritom nie vždy dost odolné atmosférickým a požiaru. Je to memento proti dnešnému nezaslúženému nezájmu o túto najstaršiu a stáročiami osvedčenú krytinu, ktorá oproti iným krytinám má 4 pádne výhody: 1. je z domácej suroviny, 2. je krásna, 3. je trvácna a 4. je lacná.

Pálená škridla je najušľachtilejším výrobkom hrubej keramiky. Vyplyva to zo samotného jej účelu; má byť totiž tenkočrepá, nepriepustná pre vodu, pritom však nie úplne bez pórov, a konečne — súc vystavená na najexponovanejšom mieste budovy — má odolať najextrémnejším poveternostným podmienkam, ako mrazu, horúčavám, vetru a slnku. Popritom má byť rozmerove jednaká, rovná, bez tvarových a hmotných kazov, aby dobre priliehala a bola trvácna.

Pre tieto rigorózne požiadavky vyžaduje výroba škridiel veľmi svedomitý, starostlivý a obozretný technologický postup počínajúc od voľby a úpravy hliny cez formovanie, sušenie a pálenie až po samu dopravu hotových škridiel. Z týchto príčin každý dobrý tehliar nie je súčasne aj dobrým škridliarom, avšak aj v tehelni, dorábajúcej škridly, musí sa výroba stále sledovať a musia sa riešiť vždy znova a znova sa vynorujúce ťažkosti a problémy. Len odbornou vyspelosťou, trpezlivosťou a láskou vedúcich i celého osadenstva možno zaručiť, aby škridly došli spotrebiteľovi vždy v rovnakej, normami predpísanej kvalite.

No tehelne na čs. území vedely sa vždy úspešne porátať s problémami výroby škridiel a stáročná krása a zachovalosť našich škridlových striech hlásajú dobré meno domácej produkcie.

Primerane tejto složitosti a citlivosti výrobného postupu škridiel prof. Matějka vo svojej knihe podáva s jedinečnou vedeckou dôkladnosťou súhrn všetkých poznatkov o dnešnom stave výroby a výskumu pálenej krytiny. Kniha nie je však iba dokumentárnou registráciou posledných literárnych záznamov, hoci už tým by konala platnú službu záujemcom o škridlu. Ale práve tým, že celé objemné dielo je popretkávané nespočetnými výsledkami vlastných skúseností a bádání, z ktorých mnohé sa tu uvereňujú po prvý raz, tým, že autor ku každému nadhľadnému problému vyslovuje svoj kritický postreh a vkladá tak vlastne svoju osobnosť do každého poznatku, stáva sa toto dielo aj pri svojom rýdze odbornom zameraní pútavým, nanajvýš zaujímavým čítaním a ne prebernou studnicou odborného vedenia.

Oproti I. vydaniu dielo je obohatené o niekoľko dôležitých kapitol. Cenným prínosom sú najmä obširne state o moderných pracovných postupoch pri ťažbe, úprave surovín, pri sušení a pálení krytiny, ďalej pri jej triedení, doprave a skúšaní, takže odborník nájde v ňom všetok pokrok za posledných 15 rokov. Pre výskumníka naznačuje zas nové problémy, ktoré čakajú na riešenie,

Knih je rozdelená na 13 metodicky súvislých kapitol:

1. Suroviny,
2. ťažba a úprava surovín,
3. doprava surovín,
4. formovanie škridiel,
5. pohonné stroje,
6. sušenie,
7. pálenie,
8. úprava škridiel (glazovanie, farbenie),
9. triedenie, uskladnenie a doprava,
10. výpočet výrobnnej ceny škridla,
11. dejiny, typy, vlastnosti, skúšanie a chyby škridiel,
12. strechy, práce pokrývačské, vlastnosti škridlevej strechy,
13. záver.

Knih je opatrená výstižnými a vhodne umiestenými ilustráciami a početnými tabuľkami, čo len zvyšuje jej inštruktívnu hodnotu. Písaná je slohom jednoduchým, ľahko srozumiteľným. Za použitia veľmi čistej odbornej terminológie, kde autor neváhal zasiahnuť často revolučne. Obsahuje súčasne prehľad výrobných pomerov v ČSR a v cudzine, takže umožňuje porovnanie technologickej výšky domácej i zahraničnej výroby. Hojné poukazy na Čs. normy napomáhajú záujemcom rýchlu a pohotovú orientáciu v platných predpisoch.

Vcelku možno dielo prof. Matějku Pálená krytina hodnotiť ako pýchu československej vedeckej tvorby. Popritom, že bude pohotovým a spoľahlivým radcom výrobcu, súčasne povzbudí záujem nášho stavebného priemyslu o tento ušľachtilý a krásny krytinový materiál. Hoci knih svojim rozsahom a úrovňou je predurčená najmä pre stredné a vyššie kádre odborníkov, jednako vo voľnom čase rád po nej siahne každý pracujúci v škridliarskom odbore, lebo v nej nájde odbornú pomoc a odpoveď na svoje pochybnosti a problémy. Konečne knih prof. Matějku vrele víta študujúci dorast keramického sektoru a teší sa z nej každý, kto má vzťah k hrubej keramike.

Mikuláš Gregor.